

Сучасні принципи оцінки артрологічного статусу хворих на остеоартроз

Як у клінічній практиці, так і в наукових дослідженнях для оцінки якості життя хворих на остеоартроз, моніторингу ефективності лікувальних заходів і визначення прогнозу захворювання використовується надзвичайно велика кількість засобів. З проханням зазначити та прокоментувати деякі з них ми звернулися до провідного науковця співробітника відділу некоронарогенних хвороб серця і клінічної ревматології ННЦ «Інститут кардіології ім. Н.Д. Стражеска» НАМН України, професора кафедри терапії і ревматології

НМАПО ім. П. Шупика Олега Петровича Борткевича.

Групою з оцінки кінцевих точок у ревматологічних клінічних дослідженнях (Outcome Measures in Rheumatology Clinical Trials – OMERACT) було визначено базові принципи їх вимірювання у хворих на остеоартроз (OA) колінного та кульшового суглобів, якими стали біль, збережена фізична функція суглобів (виконання повсякденної діяльності) і загальна оцінка стану здоров'я пацієнтом (N. Bellamy et al., 1997). Це, у свою чергу, відповідає принципам, задекларованим у декількох інших настановах з оцінки кінцевих точок у клінічних дослідженнях OA, розроблених Європейською антиревматичною лігою (EULAR) (World Health Organization, 1985), Food and drug administration (FDA) (N. Bellamy, 1997), і рекомендаціях з використання препаратів повільної дії при OA (Slow-acting Drugs in Osteoarthritis – SADOA) (M. Lequesne et al., 1995). У той же час зазначені документи або відрізняються в обранні специфічних засобів, або не включають рекомендацій щодо використання окремих, чітко визначених

способів оцінювання суглобового статусу, якості життя й ефективності терапії взагалі.

Сьогодні існує надзвичайно велика кількість запропонованих OMERACT способів вимірювання наслідків OA. Це підтверджує той факт, що пошук і розробка найбільш оптимального варіанту – досить складний процес. Так, С. Veelhoft та співавт. (2006) провели систематизований огляд світової літератури з метою аналізу вищезазначених опитувальників на описові та психометричні здатності відображати біль, фізичну функцію та загальну оцінку стану здоров'я пацієнтом для хворих на OA колінних та/або кульшових суглобів. Цей огляд сприяв вибору засобів оцінки, що найбільше відповідають критеріям OMERACT, для визначення наслідків патологічного процесу при OA. Згідно з результатами автори визначили, що серед усього переліку опитувальників, які були проаналізовані, найкращі рівні описових і психометричних властивостей для відображення болю та фізичної функції мали індекс WOMAC (ВАШ-версія), альгофункціональний індекс Лекена для OA колінних і кульшових суглобів, HOOS/KOOS опитувальники, а також опитувальний лист SF-36. На деяких з них зупинимося більш детально.

Оцінка артрологічного статусу хворого на OA

З метою оцінки тяжкості OA колінного або кульшового суглоба сьогодні загальноприйнятим є використання альгофункціонального індексу Лекена – опитувального листа для самостійного заповнення хворим, питання якого розподілені на три групи: біль або дискомфорт, максимальна дистанція ходьби та повсякденна активність (табл. 1, 2).

EULAR рекомендує використовувати альгофункціональний індекс Лекена як критерій ефективності для проведення клінічних досліджень у хворих на OA.

Іншим засобом оцінки суглобового статусу хворих на OA, а також ефективності проведених лікувальних заходів є розрахунок індексу WOMAC (Western Ontario and McMaster Universities Osteoarthritis Index) (N. Bellamy, W.W. Buchanan et al., 1988; N. Bellamy et al., 1989). Зазначений тест складається із 24 запитань, що характеризують вираженість болю (5 запитань), скутість (2 запитання) і функціональну активність (17 запитань).

Кожне запитання представлено у вигляді горизонтальної прямої довжиною 10 см (0 – відсутність симптомів, 10 – максимально виражені симптоми) (табл. 3). Під час опитування респондент відмічає інтенсивність того чи іншого симптому на зазначеній прямій. Значення індексу WOMAC розраховується як сума відповідей на вищезазначені запитання, а в подальшому корегується з урахуванням масштабного коефіцієнта.

1. Біль або дискомфорт	
Показник	Бал
Нічний біль	
• Лише при рухах або у певному положенні	1
• Навіть у спокої	2
Ранкова скутість або біль після сну	
• Менше 15 хв	1
• 15 хв і більше	2
Посилення болю після стояння протягом 30 хв	1
Біль виникає при ходьбі	
• Лише після проходження певної дистанції	1
• Одразу, а потім посилюється	2
Біль або дискомфорт при вставанні з положення сидячи	1
2. Максимальна відстань, яку проходите без болю	
• Більше 1 км, але з відпочинком	1
• Близько 1 км	2
• Від 500 до 900 м	3
• Від 300 до 500 м	4
• Від 100 до 300 м	5
• Менше 100 м	6
• З однією палицею або милицею	1
• З двома палицями або милицями	2
3. Наявність труднощів у повсякденному житті	
• Чи можете ви піднятися на один прогін сходів?	0–2
• Чи можете ви спуститися на один прогін сходів?	0–2
• Чи можете ви покласти що-небудь на нижню полицю шафи, стоячи на колінах?	0–2
• Чи можете ви іти нерівною дорогою?	0–2
• Чи виникає у вас «стріляючий» біль та/або раптове відчуття втрати опори в ураженій кінцівці?	
• іноді	1
• часто	2

Градації відповідей: 0 – легко, 1 – із зусиллям, 2 – неможливо.
Тяжкість гонартроза: 1–4 – слабо виражений; 5–7 – середній; 8–10 – виражений; 11–12 – значно виражений; 12 – різко виражений.

1. Біль або дискомфорт	
Показник	Бал
Нічний біль	
• Лише при рухах або у певному положенні	1
• Навіть у спокої	2
Ранкова скутість або біль після сну	
• Менше 15 хв	1
• 15 хв і більше	2
Посилення болю після стояння протягом 30 хв	1
Біль виникає під час ходьби	
• Лише після проходження певної дистанції	1
• Одразу, а потім посилюється	2
Біль у положенні сидячи протягом 2 год без устанання	1
2. Максимальна відстань, яку проходите без болю	
• Більше 1 км, але з відпочинком	1
• Близько 1 км	2
• Від 500 до 900 м	3
• Від 300 до 500 м	4
• Від 100 до 300 м	5
• Менше 100 м	6
• З однією палицею або милицею	1
• З двома палицями або милицями	2
3. Наявність труднощів у повсякденному житті	
• Чи можете ви нагнути ся й одягти шкарпетки?	0–2
• Чи можете ви підняти річ з підлоги?	0–2
• Чи можете ви піднятися на один проліт сходів?	0–2
• Чи можете ви самостійно сісти в машину?	0–2

Градації відповідей: 0 – легко, 1 – із зусиллям, 2 – неможливо.
Тяжкість коксартрозу: 1–4 – слабо виражений; 5–7 – середній; 8–10 – виражений; 11–12 – значно виражений; 12 – різко виражений.

Розділ А Біль	
Згадайте про біль, який ви відчували через артрит колінного суглоба протягом останніх двох діб. Позначте вашу відповідь хрестиком «X» на горизонтальній лінії.	
ПИТАННЯ: Наскільки боляче вам:	
1. Ходити по рівній поверхні? Болю немає ☐	☐ Дуже сильний біль
2. Підійматися або спускатися сходами? Болю немає ☐	☐ Дуже сильний біль
3. Вночі, коли ви лежите у ліжку (мається на увазі біль, який порушує сон)? Болю немає ☐	☐ Дуже сильний біль
4. Сидіти або лежати? Болю немає ☐	☐ Дуже сильний біль
5. Стояти прямо? Болю немає ☐	☐ Дуже сильний біль
Розділ Б Обмежена рухливість	
Згадайте про обмеження рухливості суглоба (не про біль) через артрит протягом останніх двох діб. Обмеження рухливості суглоба проявляється в утрудненні або обмеженні руху. (Позначте вашу відповідь хрестиком «X» на горизонтальній лінії.)	
6. Наскільки обмеженою є рухливість суглоба вранці, одразу після пробудження? Не обмежена ☐	☐ Вкрай обмежена
7. Наскільки обмежена рухливість суглоба після того, як ви протягом дня посиділи, полежали, відпочили? Не обмежена ☐	☐ Вкрай обмежена
Розділ В Труднощі при виконанні повсякденної діяльності	
Згадайте про труднощі, які ви відчували через артрит колінного суглоба при виконанні повсякденної роботи протягом останніх двох діб. Під повсякденною роботою вважають можливість рухатися і доглядати за собою. Позначте вашу відповідь хрестиком «X» на горизонтальній лінії.	
ПИТАННЯ: Наскільки важко вам:	
8. Спускатися сходами? Не важко ☐	☐ Дуже важко
9. Підійматися сходами? Не важко ☐	☐ Дуже важко
10. Уставати з положення сидячи? Не важко ☐	☐ Дуже важко
11. Стояти? Не важко ☐	☐ Дуже важко
12. Підняти з підлоги предмет (ручку і т.д.)? Не важко ☐	☐ Дуже важко
13. Ходити по рівній поверхні? Не важко ☐	☐ Дуже важко
14. Заходити або виходити з машини або інших видів транспорту? Не важко ☐	☐ Дуже важко
15. Ходити за покупками? Не важко ☐	☐ Дуже важко
16. Надягати шкарпетки, колготи або панчохи? Не важко ☐	☐ Дуже важко
17. Уставати з положення лежачи? Не важко ☐	☐ Дуже важко
18. Знімати шкарпетки, колготи або панчохи? Не важко ☐	☐ Дуже важко
19. Лежати в ліжку? Не важко ☐	☐ Дуже важко
20. Занурюватися у ванну або виходити з неї? Не важко ☐	☐ Дуже важко
21. Сидіти? Не важко ☐	☐ Дуже важко
22. Сідати на унітаз або вставати з нього? Не важко ☐	☐ Дуже важко
24. Виконувати легку домашню роботу? Не важко ☐	☐ Дуже важко

